

Розділ 4

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Т. Л. Грибова

асп.

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. К. Ю. Кармазіна

МОНІТОРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРЕВЕНТИВНОГО МЕХАНІЗМУ В УКРАЇНІ

В рамках національного превентивного механізму в Україні створена унікальна модель взаємодії державних органів та громадянського суспільства при координуючій ролі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, яка націлена на викорінення тортур у всіх установах закритого типу. Це означає, що разом з представниками Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини місця несвободи відвідують представники громадянського суспільства, зокрема правозахисники, лікарі, вчителі, соціальні працівники та представники інших професій.

Така робота є психологічно важкою, вимагає знання певних правил поведінки і особливостей комунікації з різними групами людей. Тому бажаючі долучитися до команди національного превентивного механізму проходять спеціальну підготовку та на протязі всієї діяльності відвідують спеціалізовані тренінги для підвищення кваліфікації. Ті особи, кого рекомендує координаційна рада, отримують від Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини окреме письмове доручення на здійснення візитів у місця несвободи. Наразі в Україні налічується більше двохсот моніторів – людей різних професій з різних міст та населених пунктів України, які пройшли спеціальну підготовку. У кожній області є по декілька громадських моніторів.

Монітором може бути повнолітній громадянин України, який не має непогашеної судимості, не перебуває на державній службі та готовий підписати етичний кодекс монітора та дотримуватись його положень.

Монітор має право відвідувати без попереднього повідомлення про час і мету відвідування місця несвободи (на кшталт, виправних колоній, ізоляторів тимчасового тримання, наркологічних та психіатричних закладів, інтернатів тощо), перелік яких складений у відповідності до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань.

Монітори мають право опитувати осіб, які перебувають у місцях несвободи, та отримувати інформацію стосовно поводження з цими особами і умов їх тримання. На вимогу монітора в разі потреби таке опитування може здійснюватися у присутності перекладача, лікаря, працівників установ, а у разі

опитування неповнолітньої особи – її законного представника, педагога або психолога.

Вони можуть вимагати та отримувати документи від посадових осіб місць несвободи, які стосуються умов перебування та поведження із особами у місцях несвободи.

Монітори отримують відшкодування витрат, які були пов'язані із здійсненням моніторингу (проїзд, проживання та харчування). Відшкодуванню не підлягає втрачена заробітна платня на період здійснення моніторингового візиту та написання звіту. Однак, при опитуванні моніторів у 2018 р. вони зазначали, що головною проблемою планування та здійснення візитів є скорочення фінансування з боку основних донорів візитів – недержавних організацій і фондів, які надають кошти на оплату транспорту, проживання та харчування візитерів. В останні роки фінансування поступово скорочується, а візити у другій половині 2018 р. деякі монітори здійснювали вже повністю за свій власний рахунок [1, с. 30].

У моніторів є також низка зобов'язань, зокрема: регулярно здійснювати моніторингові візити; надавати звіти про результати моніторингових візитів не пізніше 7 діб з моменту візиту; дотримуватися етичного кодексу монітора [2, с. 6–7]; уникати конфліктів інтересів; дотримуватися вимог конфіденційності персональних даних, які стали відомі під час моніторингових відвідувань. У разі розголошення відомостей монітор несе відповідальність у встановленому законодавством порядку.

Монітори можуть пропонувати місця відвідування, посилаючись на скарги від осіб які там утримуються, результати попередніх візитів, досвід роботи інших представників громадськості, повідомлення від ЗМІ та інше.

Ще однією проблемою щодо планування та проведення візитів, є несвоєчасне інформування про них громадських моніторів. Така проблема мала місце упродовж декількох років з початку існування національного превентивного механізму, потім була розроблена процедура інформування про візити за тиждень, коли всі бажаючі у регіоні висловлювали готовність долучитися до моніторингу. З приходом нового Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини ця процедура перестала використовуватись, і наразі частина моніторів не знає, про те коли і де будуть проводитися відвідування місць несвободи. Часто це призводить до того, що монітори не можуть оперативно спланувати свій час та приділити увагу візитам, коли дізнаються про це за день до нього [1, с. 32]. Мінімальний склад моніторингової групи – 2 особи: представник Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму та монітор від громадськості. Проте звичайний візит повинен відбуватися за участі не менше ніж 4 моніторів. Такий розмір групи дає можливість розбитися на підгрупи й істотно прискорити тривалість візиту [3, с. 4].

Висновки. Співпраця Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини із громадськими моніторами позитивно впливає на практику подолання катувань та жорстокого поведження з особами, які утримуються в місцях

несвободи України, на довіру населення до інституції в цілому та на рейтинг Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Список використаної літератури

1. Кобзін Д., Мартиненко О., Черноусов А., Щербань С. Національний превентивний механізм проти катувань та жорстокого поводження (НПМ) в Україні. Харків : Харківський інститут соціальних досліджень, 2018. 78 с.
2. Федорук О. О. Моніторинг дотримання прав людини в пенітенціарних установах (в рамках реалізації національного превентивного механізму) 2-ге вид. Київ : Асоціація УМДПЛ, 2016. 178 с.
3. Кобзін Д. О., Черноусов А. М., Щербань С. В. Посібник з організації візиту НПМ та написання звіту. Харків : ХІСД, 2015. 27 с.